

VENT DE LLIBERTAT, FONT DE VIDA

(en l'any de l'Esperit Sant)

Josep Vives

1. Jesús, portador de l'Esperit
 2. L'Esperit fa l'Església de Jesús
(Fets dels Apòstols)
 3. L'Esperit vessat en els nostres cors (Pau)
 4. L'Esperit, font de vida (escrits joànics)
 5. Conclusió
- Notes

1. JESÚS, PORTADOR DE L'ESPERIT

És l'Esperit Sant el qui renova l'Església, el qui li fa de mestre, el qui la dirigeix amb els seus dons i el qui la rejuveneix amb la força de l'Evangelí. (Concili Vaticà II, Lumen Gentium, 4.)

La primera necessitat de l'Església és la de viure sempre en Pentecosta. (Pau VI)

En aquestes pàgines voldria fer una senzilla aportació per tal que els cristians en aquest trànsit de mil·lenni adquireixin una més plena consciència del que significa el do de l'Esperit.

En altres Quaderns del proper any 1999 *Cristianisme i Justícia* intentarà analitzar algunes de les tasques que l'Esperit proposa a les esglésies i a tota la humanitat en aquest canvi de mil·lenni. Però per comprendre aquestes tasques cal no pensar en una concepció sensacionalista i meravellosa de l'Esperit.

Hi ha gent que, amb una curiosa mentalitat apocalíptica, –fomentada per certa literatura sensacionalista, àdhuc eclesiàstica–, semblen esperar per a finals del segle com una intervenció especial de Déu, que transformaria l'Església i la societat.

Penso que el que els cristians hauríem d'esperar de veritat és el que el Senyor ens va prometre: que ens enviaria el seu Esperit, el qual quedaria per sempre amb nosaltres per ser llum i força en el nostre camí. El que cal per transformar l'Església i la societat es estar atents al que l'Esperit parla a les Esglésies deixant-nos portar, sense resistències ni recances, vers on ell ens indiqui.

Només des de la fidelitat a l'Esperit de Déu podrà aquest món nostre ser transformat i veritablement “salvat”.

1.1. “NI HEM SENTIT MAI DIR QUE HI HAGI ESPERIT SANT”

Hom pot llegir en els Fets dels Apóstols un curiós episodi: en les seves anades i vingudes Pau va recalar a Éfes i va trobar uns deixebles als qui va preguntar si havien rebut l'Esperit Sant. Ells, amb tota simplicitat, li van contestar: “Ni hem sentit mai dir que hi hagi Esperit Sant” (Act 19, 1-7). Va resultar que aquells suposats deixebles només havien rebut el baptisme de Joan.

Pau aleshores els va batejar en el nom de Jesús i després els imposà les mans i vingué damunt d'ells l'Esperit Sant.

Em pregunto si no podria passar quelcom de semblant amb bastants cristians dels nostres dies. Potser serien pocs els qui diguessin que mai no han sentit dir que hi hagi Esperit Sant, ja que almenys hauran repetit rutinàriament en el *Credo*: “Crec en l'Esperit Sant”. Però si burxéssim una mica i preguntéssim què és això de l'Esperit, quina és la seva funció, què significa l'Esperit en la vida individual i en la vida de l'Església, segurament no serien gaires els qui podrien donar unes respostes mínimament adequades.

Tanmateix la fe en la realitat i en l'acció de l'Esperit Sant en la comunitat dels creients i en cada un d'ells en particular –i també en tota la història humana i en tots els homes de bona voluntat– és quelcom absolutament central i essencial en el cristianisme. Tan central com pot ser la mateixa fe en Déu Pare i Creador de tot i la mateixa fe en Jesucrist Salvador.

No sé si molts cristians ho veuen prou així. Sembla que per a molts allò veritablement important seria l'afirmació dels dos primers articles del *Credo*: Creure en Déu, Pare, Creador i governador de l'univers, i creure en el seu Fill Jesucrist, enviat del Pare per a salvar els homes. El tercer article, sobre l'Esperit Sant “*que és Senyor i infon la vida*” (com diu el *Credo*), ja sembla quedar com en un altre nivell.

1.2. NO VIVIM NOMÉS DE DOCTRINES O DE RECORDS

Es parla, a vegades, de les “religions del Llibre”, i hom comprèn sota aquest denominació principalment el judaisme, el cristianisme i l'islam. El judaisme i l'islam potser sí que queden prou caracteritzades com “religions del Llibre”: són religions bàsicament centrades en una revelació conservada en uns textos escrits. Però pel que fa al cristianisme s'haurien de matisar bastant més les coses: el cristianisme no està basat merament en *la lletra* d'uns textos escrits, sinó en l'acció d'un *Esperit* que vivifica i actualitza perennement la revelació divina.

Oblidar això seria deixar de banda una part molt important del Nou Testament, particularment la doctrina paulina segons la qual el cristià viu no *segons la lletra de la Llei*, sinó *per la llum i la força de l'Esperit*.

La mera fidelitat a una lletra porta a la fossilització de la fe en formes aviat anacròniques i desemboca en fonamentalismes simplistes. Només l'atenció a l'Esperit com a força viva de Déu, que interpreta la seva revelació i la seva voluntat en cada nova situació històrica, pot ser promesa de vida.

Els cristians creiem en un *Credo* que conté tres articles bàsics igualment essencials: Creiem en Déu Pare... i en Jesucrist, el seu Fill... i en l'Esperit Sant...

El Déu en qui creiem els cristians no és merament el Déu que va crear el cel i la terra segons un disseny admirable, aviat malmès pel pecat. Ni és merament el Déu que, per tal de refer aquell disseny, envià el seu Fill, Jesucrist, que hauria viscut uns anys entre nosaltres per tal de deixar-nos una *meravellosa doctrina* i un *encoratjador exemple*, fins arribar a morir per nosaltres en una suprema mostra d'amor. No hauríem entès gairebé res del Nou Testament si penséssim que ens presenta Jesús només com una esplèndida però efímera epifania de Déu, que

hauria viscut entre nosaltres uns pocs anys i que hauria deixat després el nostre món, de manera que les generacions posteriors ja només podríem viure del seu gloriós record i del compliment literal dels seus preceptes...

No; Jesús vingué a portar la salvació inaugurant el *Regne de Déu*, que és una proposta d'una nova manera de convivència, una nova manera de concebre i de viure responsablement les relacions dels homes i dones amb Déu i entre ells mateixos: una nova situació que ha de resultar d'una *conversió*, un canviament profund d'actituds que faci que els homes i dones ens reconeixem pràcticament com a *fills de Déu, Pare de tots, en la vivència d'una efectiva fraternitat entre els qui ens confessem fills d'un mateix Pare. Ara bé, aquesta conversió i aquesta transformació de la humanitat ha de ser obra de l'Esperit, força actuant de Déu*, que Jesús va prometre que seguiria actuant quan ell se n'anés, i que els seus seguidors van experimentar com present i activa.

Per als cristians, Jesús no fou només un mestre que ens deixés una insuperable doctrina (el gran mestre de moralitat que els romàntics, com Renan, admiraven). Ni fou només un home bo, que ens deixà un engrescador i estimulants records d'amor generós. Si fos així, Jesús hauria estat, potser, com una mena de “nou Moisès”, promulgador d'una nova Llei, o un “nou profeta” en la línia dels estimuladors profetes antics.

L'experiència dels primers seguidors de Jesús, reflectida en els textos del Nou Testament, fou que Jesús era quelcom diferent: ell era *l'inaugurador del Regne de Déu com a Regne de l'Esperit*. La funció principal de Jesús fou realment la de *portar l'Esperit al món*. Jesús “salva” fent que els qui creuen en ell experimentin realment la força de l'Esperit per vèncer el pecat i per portar una vida nova. Com dirà Sant Pau, amb l'Esperit obtenim ser capaços de realitzar allò que era impossible només amb la Llei. *Si no vivim de l'Esperit estem encara en el judaisme, i no tenim possibilitat de salvació. Jesús és Salvador en tant que portador al món de l'Esperit, “que és Senyor i infon la vida”,* val a dir, en tant que inaugura una permanent presència actuant de Déu mateix en el cor dels homes i dones, per tal d'atorgar-los una nova força; més encara, per tal de fer-los fills de Déu, participants de la mateixa vida de Déu.

1.3. ESPERIT DE RENOVAMENT

És precisament com a *portador de l'Esperit* que els profetes havien anunciat el Messies salvador. Quan els sinòptics ens diran que en el baptisme de Jesús s'obriren els cels, se sentí la veu del Pare i es veié l'Esperit Sant *posant-se damunt d'ell com un colom*, el que ens volen dir és que el fill del fuster de Natzaret, que apareixia en públic per primer cop vora el Jordà, era finalment l'esperat Messies, el promès portador de l'Esperit.

La primitiva catequesi cristiana reflectida en el text dels sinòptics volia remarcar precisament això: amb Jesús comença una nova presència i acció de Déu en el món a través del seu Esperit. En efecte, Jesús no rep l'Esperit només com a possessió seva. És portador de l'Esperit per a comunicar-lo, per a vessar-lo sobre el món a fi de renovar-lo.

El profeta Ezequiel havia expressat la renovació que Déu volia fer de la humanitat a través del Messies com una transformació interior obrada per la infusió de l'Esperit de Déu en els cors dels homes:

Us donaré un cor nou. Posaré dins vostre un esperit nou. Us treuré el vostre cor de pedra i us donaré un cor de carn. Posaré el meu Esperit dins vostre, perquè obreu segons la meva Llei (Ez 36,26-27).

El que això significa li és mostrat visualment al mateix profeta quan té una visió d'un camp ple d'ossos secs: Déu infon sobre ells el seu alè (= el seu Esperit), i els ossos s'alcen plens de vida. En els temps messiànics vindrà la salvació de Déu d'aquesta manera:

Ja no els amagaré més el meu rostre, perquè hauré vessat el meu Esperit sobre la casa d'Israel; és paraula del Senyor (Ez 39,29).

L'Esperit és presentat com el rostre benèvol de Déu mateix, que ja no està amagat del poble a causa de les seves infidelitats, sinó que finalment es fa present enmig d'ells per mitjà del Messies promès.

El vessament generós de l'Esperit com una aigua abundosa és la manera de fer entendre que Déu vol donar una nova vida als nostres cors de pedra i vol transformar el món ressec i estèril. L'evangelista Joan, en un passatge que comentarem més endavant, farà dir a Jesús que en ell es compleix l'antiga promesa: El qui tingui set, que vingui a mi i begui. Si algú creu en mi, com diu l'Escriptura, brollaran del seu si rius d'aigua viva. I afegeix l'evangelista: *En dir això parlava de l'Esperit que havien de rebre els qui creguessin en ell...* (Jn 7,38-39).

1.4. ESPERIT D'ALLIBERAMENT

Parlant de la renovació que havia d'obrar-se pel Messies, Isaïes posa en la seva boca aquestes paraules:

L'Esperit del Senyor reposa sobre meu, perquè ell m'ha ungit. M'ha enviat a portar la bona nova als pobres, a proclamar als captius la llibertat i als cecs el retorn de la llum, a posar en llibertat els oprimits, a proclamar l'any de gràcia del Senyor (Is 61,1ss).

Com és prou conegut, l'evangelista Lluc posa aquest text en boca de Jesús en l'acte amb què aquest inaugura la seva activitat pública a la sinagoga del seu poble, Natzaret. Vol significar amb això el caràcter concret que tindria el renovament del món que Jesús venia a realitzar: el món està malmès perquè hem destruït la fraternitat i la llibertat de resultes de l'expoliació i l'opressió que s'infligixen els uns als altres. Jesús *ha estat ungit amb l'Esperit del Senyor*, per tal de fer que els homes recobrin la fraternitat, alliberats de tota espoliació i opressió.

2. L'ESPERIT FA L'ESGLÉSIA DE JESÚS (Els Fets dels Apòstols)

Els Fets dels Apòstols, que volen ser la història de l'Església en els seus inicis, s'obren amb un curiós episodi.

L'autor comença narrant la darrera reunió de Jesús amb els seus: Jesús els mana que no s'allunyin de Jerusalem, on rebran *la Promesa del Pare, de la qual m'heu sentit parlar. Perquè, efectivament, així com Joan batejava amb aigua, vosaltres sereu batejats d'aquí a no gaires dies amb l'Esperit Sant.*

Sembla que Jesús pensava que no s'havia d'estendre gaire sobre aquest punt, de què ja hauria parlat prou als deixebles. Però aquests no en semblen pas gaire assabentats, sinó que immediatament pregunten amb tota la ingenuïtat del món: *Senyor, és ara que restabliràs el regne d'Israel?*

Els apòstols, després de tots els tràngols passats, ja només esperaven el dia que Jesús s'asseuria efectivament sobre el tron de David, i ells ja s'hi veien com els seus ministres. Però Jesús els decebrà: *No és cosa vostra conèixer els temps i oportunitats que el Pare té sota el seu poder. Però aneu i rebreu des de dalt la força de l'Esperit Sant per a ser els meus testimonis (Act 1, 4-8).*

2.1. El Regne de Déu –el Món Nou– l'hem de fer amb l'Esperit

Jesús havia vingut a inaugurar el nou Regne de Déu. Els Apòstols l'esperaven com un restabliment de l'antiga glòria de David. Però Jesús, en el mateix moment del seu comiat definitiu els havia de desenganyar: *el nou regne de Déu no seria el restabliment de la glòria davídica, sinó la presència activa de l'Esperit que els faria capaços de ser els seus testimonis arreu del món.*

Alguns exegetes s'han preguntat com és que, mentre que en els sinòptics Jesús parla tan sovint del Regne de Déu, aquest concepte gairebé desapareix en els Fets dels Apòstols i en els altres autors del Nou Testament, singularment en Pau. És que, com diuen clarament les últimes paraules atribuïdes a Jesús sobre la terra, el Regne de Déu és el que resulta de l'acció de l'Esperit entre els homes, quan aquests donen testimoni de Jesús, val a dir, quan confirmen amb la seva vida el que Jesús havia revelat: que Déu és Pare de tots, que ens reclama a tots que ens estimem com a germans.

Tenim aquí una lliçó important:

Hem de deixar de banda tota nostàlgia d'un Regne material: hem de deixar de pensar en una Església recolzada en els poders polítics o estructurada ella mateixa segons els esquemes propis dels poders polítics. El vigor de l'Església vindrà del vigor de la conversió i de l'efectivitat de la comunió que l'Esperit promou en ella, no de privilegis i glòries mundanes o de manipulacions polítiques¹.

Hem de deixar d'esperar el Regne per art de màgia: tendim a esperar que el poder màgic de Déu –o el de les autoritats que se suposa que el representen– ens vingui a resoldre els problemes. L'Esperit no és mai una solució màgica que vindria a anul·lar la nostra iniciativa, sinó que és força i interpel·lació que ens empeny a assumir les nostres responsabilitats en la història.

2.2. Amb la Pentecosta neix l'Església

Els Fets dels Apòstols donen un relleu tot singular a l'escena de l'efusió de l'Esperit el dia de Pentecosta. L'autor sembla que vulgui presentar una esplèndida posta en escena en què, amb un cop d'ull, es visibilitzi com sorgeix l'Església.

Estaven tots junts en el mateix lloc, i se sentí del cel una remor, com d'una ventada impetuosa que omplí tota la casa... I se'ls van aparèixer com unes llengües de foc que es posaven sobre cadascun d'ells. I tots van quedar plens de l'Esperit Sant i començaren a parlar en diverses llengües (Act 2,2ss).

No cal que ens posem a preguntar-nos sobre el que realment va succeir aquell dia. En el fons de la narració hi ha almenys una referència a alguna experiència molt singular que havia tingut el primer grup de deixebles: l'autor dels Fets intenta interpretar-la i expressar-la el millor que pot, amb evidents intencions catequètiques.

L'Esperit de Déu ve com un vent, quan estaven tots reunits, i es manifesta com llengües de foc, que es distribueixen sobre cada un. Tot això té, evidentment, una càrrega simbòlica. L'Esperit es dona a cada un dels membres de la comunitat per a constituir amb ells, com de seguida explicarà Pere, un *nou Poble de Déu*. El vent i el foc simbolitzen la nova força de Déu que es farà present en endavant. El fet que hi hagués aleshores a Jerusalem gent *de totes les nacions que hi ha sota el cel* vol remarcar, com també subratllarà Pere, la universalitat del nou do que Déu atorga per al bé de tots els pobles. El fet que *cadascú els sentia parlar en la pròpia llengua* remarca com l'Esperit ve a fer comunió dins la diversitat. Aquí hi pot haver àdhuc una referència a l'antiga història de la confusió de llengües a Babel. El pecat d'orgull egoista havia fet impossible la convivència, portant a la divisió entre els homes. L'Esperit vessat ara de nou farà que es pugui recuperar la comunió de tots els qui estaven dividits. *L'Esperit fa comunitat des de la diversitat*.

El nou Poble o Regne de Déu ha de resultar d'una *conversió* interior, un canvi en els modes de viure, el signe de la qual serà el *baptisme*. El baptisme segella la reconciliació amb Déu que va venir a oferir Jesucrist i és penyora de la força de l'Esperit, com ho explica Pere en el seu primer sermó de Pentecosta:

Convertiu-vos, i que cadascun de vosaltres es faci batejar en el nom de Jesús, el Crist, per obtenir el perdó dels pecats, i així rebreu l'Esperit Sant. Perquè la Promesa és per a vosaltres i per als vostres fills, i també per als qui són de lluny, tants com en cridarà el Senyor Déu nostre (Act, 2,38-39).

El misteri de les llengües és el misteri de la universalitat veritablement catòlica; una universalitat que no neix de la imposició d'una uniformitat, d'un direccionisme imperatiu o d'un centralisme absorbidor i anul·lador de diferències, cosa que seria realment la degeneració i corrupció de l'autèntica catolicitat.

Pentecosta ens interpel·la a superar en l'Església tot el que hi ha de “poc catòlic” perquè és la imposició d'uns particularismes contra legítimes i enriquidores diferències. Pensem, per exemple, en la imposició centralista de pastors segons criteris parcials, tenint poc o gens en compte les idiosincràcies o els desigs legítims de les comunitats.

2.3. L'Esperit impulsa a la solidaritat

Segons els Fets dels Apòstols, amb l'efusió de l'Esperit el dia de Pentecosta comença la formació i el creixement de la comunitat cristiana. Quan Pere hagué explicat el que havia succeït, la gent acollí les seves paraules i foren batejats, i aquell dia s'afegiren als germans unes tres mil persones. Amb la força de l'Esperit la vida de la comunitat es revela vigorosa: Tots els creients vivien units i tot ho posaven per a ús comú: venien els béns i propietats per distribuir l'import segons les necessitats de cadascú (Act 2,41ss). L'Esperit fa comunitat: no només una comunitat de lligams espirituals i interiors: en la nova comunitat del Regne la fraternitat de tots els qui es reconeixen com a fills d'un mateix Déu i Pare es manifesta amb efectiva solidaritat en l'ús de tots els béns, tant espirituals com materials².

La pràctica de la solidaritat en l'ús de totes les coses i l'efectiva disponibilitat a compartir serà sempre un dels signes més clars d'estar sota l'impuls de l'Esperit.

La manca de sensibilitat envers les necessitats dels germans i la incapacitat de compartir els béns rebuts seran sempre signes de la resistència pecaminosa a realitzar la veritable comunitat del Regne sota l'impuls de l'Esperit.

2.4. L'Esperit empeny a la difícil universalitat

El principi de la universalitat de la donació de l'Esperit salvador semblava que havia de ser prou evident des de l'experiència de Pentecosta. Pere havia proclamat que aquell dia es complia la promesa profètica: *Vessaré el meu Esperit sobre tota carn* (Act 2,17). Tanmateix, les tendències particularistes són tan fortes entre els humans que fou necessari una “nova Pentecosta” perquè això pogués ser acollit sense reserves. Homes adoctrinats en la idea de l'elecció singular d'Israel i criats en el menyspreu i repugnàcia dels pagans idòlatres i impurs havien de mostrar molta resistència a admetre que aquests pagans podien ser també hereus i receptors de les promeses i que en endavant havien de conviure amb ells formant una única comunitat dels fills de Déu sota l'impuls del mateix Esperit.

Els qui en un primer moment s'agregaren als primers deixebles havien estat jueus o prosèlits de la diàspora, val a dir, conversos al judaisme que s'havien circumcidat i havien adoptat les formes de vida jueves. Però aquesta primera comunitat seguia mantenint distàncies amb els pagans, especialment el tabú bàsic de no entrar en les seves cases ni menjar amb ells. Caldria una decisiva intervenció de l'Esperit amb Pere per obrir nous camins.

En aquest punt s'hi estava jugant quelcom absolutament essencial en el cristianisme: s'havia de decidir si la nova comunitat cristiana havia de pensar-se a si mateixa com una mera continuació del judaisme, a manera de nova secta o grup particular segons els esquemes religioso-culturals del judaisme, o bé, al contrari, s'havia de considerar com quelcom realment nou que superava i ampliava els paràmetres del judaisme, obrint-se a noves formes de vida i a valors d'altres

cultures.

Pentecosta dels pagans

Per a resoldre aquests problemes fou decisiu l'episodi que tingué lloc a la casa del centurió pagà Corneli. Per començar, Pere, mentre pregava, tingué una estranya visió en què una veu celeste li manava no tenir recança de menjar aliments impurs. Després, l'Esperit Sant diu a Pere que vagi a casa del centurió Corneli, on hi havia una certa concurrència. En entrar, Pere sent necessitat com de d'autojustificar-se:

Sabeu que a un jueu no li és permés de tenir tractes amb un estranger o d'entrar a casa seva; pero a mi Déu m'ha ensenyat a no tenir ningú per impur.

(A petició de Corneli, Pere l'instrueix sobre Jesús de Natzaret).

I mentre Pere parlava, l'Esperit Sant va baixar sobre tots els qui escoltaven la paraula. Els fidels de la circumcisió que havien vingut amb Pere quedaren sorpresos en veure que l'Esperit Sant era vessat també sobre els pagans, ja que els sentien parlar en llengües proclamant les grandeses de Déu. Aleshores Pere digué: Qui pot impedir que siguin batejats els qui han rebut l'Esperit igual que nosaltres? I foren tots batejats (10,22-48).

Veritablement es tracta com d'una segona Pentecosta, amb prodigis semblants als de la primera: és la Pentecosta dels pagans. Però la cosa no fou tan fàcilment acceptada. Quan Pere tornà a Jerusalem, fou criticat perquè *havia entrat a casa d'incircumcisos i havia menjat amb ells*. Pere hagué d'explicar que ho féu a instàncies d'una veu celeste, que ara identifica ja com de l'Esperit: *l'Esperit em digué que anés a ells sense recances* (11,12).

Però la polèmica continua

Amb això els judaïtzants semblaren tranquil·litzar-se. Però el contenciós no s'havia acabat del tot. El capítol 15 dels Fets del Apòstols ens informa d'un dels episodis –entre els molts que segurament sorgiren– provocats per aquest contenciós. Pau i Bernabé havien establert una florent cristianitat a Antioquia. Però vingueren alguns de Jerusalem que *ensenyaven als germans: si no us circuncideu... no podreu ser salvats*(15,1). Sobrevingué una no petita discussió, i Pau i Bernabé hagueren d'anar a Jerusalem a tractar la qüestió amb els apòstols. Es reuní aleshores el que alguns anomenen el “Concili de Jerusalem”, en què s'exposaren les contraposades posicions. L'argument definitiu hauria estat el de Pere, el qual apel·là a la seva experiència a casa de Corneli:

Déu em va escollir a fi que per la meua boca sentissin els gentils la paraula de l'Evangeli i creguessin... I Déu donà testimoni a favor d'ells, donant-los l'Esperit Sant igual que a nosaltres, de manera que cap diferència hi ha entre nosaltres i ells (15,7.9).

Jaume, que actuava com a cap de l'Església judaïtzant de Jerusalem, reconegué l'argument i l'autoritat de Pere (15,13-20). S'arribà a un cert compromís, expressat en una espècie d'actes solemnes dirigits als gentils:

Ens ha semblat a l'Esperit Sant i a nosaltres no imposar-vos cap càrrega excepte que cal que us abstingueu de tot allò sacrificat als ídols, de la sang d'animals estrangulats i de la fornicació (15,28).

La universalitat pentecostal superadora del particularisme judaïtzant ens hauria d'ajudar a reconèixer avui dia la urgència d'una més eficaç inculturació del cristianisme en totes les cultures. Malauradament, per manca d'apreciació de l'autèntica novetat cristiana que porta l'Esperit, podem trobar-nos imposant formes de cristianisme que només tenen sentit en la cultura del passat i d'occident. El gran repte de l'Església del segle XXI serà el de deixar de ser una institució bàsicament configurada sobre la cultura del seu passat occidental, per a ser promesa i mediació de salvació per als homes i dones dels temps futurs i de totes les cultures.

La gran temptació serà la de que un grup dur de “romanitzants”, –semblant als dels primers “judaïtzants”– exigeixi que no es pot ser cristià si no s'accepten els prejudicis mentals i vitals que de fet han configurat la nostra manera occidental de pensar i de viure el cristianisme. És evident que això pot tenir importants conseqüències pel que fa a la mateixa formulació dels dogmes, a la litúrgia, l'ètica, el dret canònic, l'organització eclesiàstica, les formes dels ministeris, el lloc de la dona i dels laics en l'Església... i moltes altres qüestions que comencen només a entrellucar-se.

El nostre món es caracteritza, malauradament, pel nombre i la força de les actituds exclusives de diversos grups, religiosos, econòmics, socials, ètnics, lingüístics... Aquestes actituds exclusives són incompatibles amb el moviment agermanador de l'Esperit. Si hem indicat que l'Esperit demana el respecte a la diversitat i a la diferència, hem d'afegir que, òbviament, demana també que cap diversitat no pretingui convertir-se en exclusiva de les altres.

3. L'ESPERIT VESSAT EN ELS NOSTRES CORS (Sant Pau)

En els passatges dels Fets dels Apòstols que acabem de comentar podríem dir que l'atenció se centra particularment en l'aspecte social i públic de l'acció de l'Esperit com a principi congregador i força configuradora del nou poble, que ha de ser sagrament del món nou segons el voler de Déu.

En les cartes de Pau, en canvi, hi veiem expressada més aviat la manera com l'Esperit actua en l'interior de cada un dels creients.

3.1. L'Esperit, força de Déu en la impotència humana

Pau, que s'havia sentit ell mateix “convertit” per una gràcia extraordinària de l'Esperit, té una particular consciència que en entrar a formar part del nou Poble de Déu s'ha de donar una transformació interior i profunda de l'home, que només podrà ser obra de la mateixa força de Déu. D'enemics que érem de Déu i enemics entre nosaltres mateixos com a conseqüència del pecat que habita en nosaltres, els homes i dones hem de ser transformats radicalment per tal que poguem viure com a fills de Déu i germans els uns dels altres.

Això, segons l'Apòstol, està més enllà del que els homes podríem mai aconseguir amb la nostra sola voluntat, com prou ho havia experimentat el mateix Pau en la seva pròpia història personal i en la història de les infidelitats del poble d'Israel. Només amb el nostre propi esforç no podríem mai recuperar l'amistat amb Déu, ni podríem mai viure la joiosa fraternitat entre nosaltres. La nostra natura ha quedat com estropellada i debilitada a conseqüència de la història de pecat que pesa sobre nosaltres. Això és el que l'Apòstol explica, sobretot, en els dos primers capítols de la seva carta als Romans. El pecat ho domina tot, i la natura humana està reduïda a impotència. Cal que Déu mateix vingui a transformar la humanitat i a donar-li una nova força. Això és el que vindrà a fer Jesucrist aportant-nos la força del seu Esperit. Aquesta és l'autèntica “bona nova”.

3.2. L'Esperit que ens fa fills

Sant Pau expressa la reconciliació amb Déu que l'Esperit obra en nosaltres dient que l'Esperit ens fa fills de Déu. Amb això vol significar que Déu, del qui ens havíem alienat pel pecat, se'ns mostra Pare i ens acull novament com a fills pel fet d'enviar-nos l'Esperit del seu Fill Jesús.

Més encara, segons Pau, l'Esperit ens dona la força per a poder viure en endavant com a fills de Déu tot vivint i realitzant l'efectiva fraternitat entre nosaltres. Això és el que Pau recalca constantment, singularment en les cartes als Romans i als de Galàcia. Això és el que escriu als de Roma:

Els qui es deixen guiar per l'Esperit, aquests són fills de Déu. Realment, no heu rebut un esperit d'esclavitud que us faci viure altra vegada en el temor, sinó que heu rebut un Esperit de fills adoptius que us permet clamar: Abba!, Pare! (Rm 8,14-17).

En l'epístola als de Galàcia, que no acabaven d'entendre en què consistia l'aportació específica del cristianisme a la salvació dels homes, l'Apòstol els ho explica:

I la prova que sou fills de Déu és que Déu ha enviat als nostres cors l'Esperit del seu Fill que clama Abba!, Pare. Així ja no ets esclau sinó fill; i si ets fill ets també hereu per voluntat de Déu (Ga 4,4-7).

Com veiem, Pau explica l'acció de l'Esperit en nosaltres en el marc de la dialèctica entre esclavatge i llibertat. Som esclaus del pecat, de nosaltres mateixos i del desgavell del món que ens envolta. No fem realment el que volem, sinó el que ens és imposat des de fora per les estructures de pecat que ens dominen.

En un món tan injust i esbojarrat, aclaparats per les influències contradictòries dels mitjans de comunicació al servei d'interessos desconeguts, sol·licitats per milers de missatges publicitaris, manipulats no sabem per qui i conscients, a més, del propi caos interior i de la nostra pròpia feblesa, veritablement podem arribar a trobar-nos en una angoixa i un temor com d'esclaus, de gent que s'adona que no disposa realment de si mateixa.

L'Esperit ens retorna la capacitat de ser persones en la llibertat i el goig de ser fills. L'esperit és penyora certa de l'amor perdonador i gratuït de Déu Pare i el qui és força interior per a poder viure en endavant com a fills vivint com a germans.

3.3. L'Esperit que ens fa persones lliures i responsables

És un contrasentit insostenible –per bé que prou divulgat i segurament no del tot inexplicable– el dels qui pretenen que l'afirmació de Déu és incompatible amb l'afirmació d'una veritable llibertat humana. Naturalment, tot depèn de quin concepte de Déu i quin concepte de llibertat es tingui.

Malauradament, potser certa predicació tradicional gairebé només sabia presentar la imatge d'un Déu-Poder Absolut i fins i tot irresponsable. Aquest Déu-Poder certament seria incompatible amb la llibertat humana; però és un Déu que no té res a veure amb el Déu de la revelació cristiana. Per altra banda, hi ha gent que només semblen poder concebre la llibertat com a “llibertat d'arbitri” o d'elecció irresponsable (poder fer el que em plau). No sembla que sigui aquesta la facultat que fa de l'home un ser superior a tots els altres éssers més determinats en l'obrar. Com explicà lúcidament Sant Agustí, la llibertat és la capacitat de descobrir i de tendir vers el propi bé, cercat per impuls interior propi i no per mera determinació o imposició externa. Ésser lliure no és ésser capaç de fer qualsevol cosa, sinó ésser capaç d'estimar tot allò que pugui descobrir com a bo.

És aquí on hom descobreix la profunditat de la doctrina de Sant Pau sobre l'Esperit. Segons Pau, Déu ha posat en els nostres cors el do de l'Esperit (2Co 1,22); i també, l'amor de Déu ha estat vessat en els nostres cors per mitjà de l'Esperit Sant que ens ha estat donat (Rm 5,5).

En l'ensenyament de Pau el Déu de Jesús no se'ns presenta imposant-nos una nova Llei extrínseca. Més aviat el cristià l'experimenta com una força interior que treballa des de dins del seu ésser –*des del fons del seu cor*– i l'ajuda en l'exercici adequat de la seva llibertat. L'Esperit és Déu, no com a legislador extern que reclama obediència, sinó com a força interior que em possibilita superar la feblesa i els condicionaments que ofegarien la meua llibertat. *L'Esperit s'uneix al nostre esperit testificant que som fills de Déu (Rm 8,16). L'Esperit ve a ajudar la nostra feblesa...*

Per això el Déu que es comunica, no amb la imposició d'una Llei, sinó amb el do interior de l'Esperit, no sols no és incompatible amb la llibertat humana, sino que és l'únic que garanteix el seu adequat exercici. El Déu-Esperit personalitza, ens fa persones responsables

portant-nos més enllà de la pseudo-llibertat de poder fer irresponsablement qualsevol cosa. L'Esperit de Déu és interpel·lació i estímul a la llibertat responsable.

En l'Església l'Esperit demana que tots els cristians siguin persones (Cf: CIC, 96), homes i dones lliures, adults i responsables; que siguin respectats els seus drets, però també que compleixin les seves obligacions, segons les diverses condicions de cadascun. Això ha de valer per a tots els membres de l'Església: tant per les jerarquies, que no han d'actuar només al seu albir sense comptar amb els fidels o sense respectar els seus drets, com pels simples fidels, que no han d'esperar que tot els vingui determinat per les jerarquies³.

L'Església és una comunió en un mateix Esperit que a tots ens fa clamar: Abba, Pare; en què tots hem de cooperar responsablement, des de les diferents condicions, a la realització del Regne de la fraternitat dels fills d'un mateix Pare. En general, com més coimplicació de tots hi hagi en els afers de l'Església, més ens acostarem a l'ideal del Regne; i al contrari, les actituds autoritàries, secretistes o elitistes a la llarga només danyen la veritable comunió, sense la qual l'Església esdevé “sal que no sala”⁴.

3.4. La paradoxa de la llibertat cristiana: servir per amor

L'Esperit ve a fer-nos fills d'un Déu-Pare, no esclaus d'un Déu-Poder dominador. En enviar-nos el seu Esperit al fons dels nostres cors, Déu ens mostra que el que vol de nosaltres és una lliure i total confiança, no un temor d'esclau. Déu no és un poder hostil que ens hàgim de guanyar amb esforços servils i a qui hàgim de mirar amb sospita desconfiada. Amb l'Esperit Déu ens declara que vol ser sobretot Déu-amb-nosaltres, en relació lliure i amorosa.

Aquesta relació filial, lluny de portar-nos a un exercici insolidari de la llibertat entesa individualísticament, ens ha de portar a una amorosa i generosa solidaritat amb tots els homes i dones. No podem considerar-nos veritablement fills de Déu Pare sense viure efectivament com a germans amb tots els fills del mateix Pare. Sant Pau treu les últimes conseqüències del que el Mestre havia ensenyat en textos com els de la paràbola del fill pròdig, la del fariseu i el publicà o la del bon Samarità.

Heu estat cridats a la llibertat: només que la llibertat no l'heu de prendre com un pretext per a imposar el vostre egoisme, sinó que, ben al contrari, us ha de portar a fer-vos servents per amor els uns dels altres. En efecte, tota la Llei culmina en el precepte: estima els altres com a tu mateix. En canvi, si aneu mossegant'-vos i destrossant-vos, acabareu de cert destruint-vos (Ga 5,13-17).

Hi ha aquí una esplèndida paradoxa: l'Esperit ens fa lliures, però amb una llibertat que ens porta a *fer-nos servents els uns dels altres per amor*. Ja no podem pretendre viure de la llibertat egoista que només portaria a l'autodestrucció, sinó de la llibertat del qui, reconeixent que la pròpia existència només té el seu sentit i valor dins la relació amb Déu i amb els altres, *per amor de si mateix, de Déu i dels altres*, està disposat a fer-se servent de Déu i dels altres.

La carta als de Galàcia acabarà amb una exhortació ben concreta, coherent amb aquests principis:

“Si vivim segons l'Esperit, hem d'actuar d'acord amb l'Esperit... Són prou conegudes les obres que procedeixen del nostre egoisme: fornicació, impureses, llibertinatge, odís, discòrdies, enveges, embriaguesa...” En canvi “Els fruits de l'Esperit són amor, pau, joia, paciència, dolcesa, bonesa, fidelitat, no-violència, sobrietat; contra aquestes coses no hi pot haver llei” (Ga 5,19ss).

Els fruits de l' Esperit deixen de ser-ho si són només resultat de coacció o de llei. El principi bàsic de l'acció cristiana no és “fer el que està manat”, sinó cercar i seguir l'impuls de l'Esperit.

L'autèntica llibertat cristiana hauria d'estar tan lluny del legalisme servil i del reglamentarisme intervencionista com de l'anarquia dissolvent o de l'abandó al caprici de cadascú, àdhuc dels qui tenen autoritat. L'ideal aniria en la línia d'establir el mínim de reglamentació convenient per a mantenir la necessària cohesió i el màxim de responsabilitat en el servei d'amor en la fraternitat. Contra el que alguns semblen a vegades pensar, el bon ésser de la comunitat no depèn principalment de que tot estigui ben reglamentat i controlat, sinó de que tots els seus membres maldin per estar sempre disposats a tot el que l'Esperit pugui demanar d'ells⁵.

L'Església hauria de ser aquí sagrament del món nou, ja que l'Esperit ve a realitzar allò que Déu volia en el seu disseny originari sobre el món. Els paradigmes de llibertat, responsabilitat, fraternitat, respecte mutu –en definitiva, els “dons de l'Esperit”– haurien de ser paradigmes d'humanitat, perquè responen a les tendències més fonses inscrites en el mateix ésser dels homes i dones, creats a imatge de Déu.

3.5. Un sol Esperit en la diversitat de carismes

Aquesta proclamació de la llibertat de l'Esperit, no durà inevitablement la comunitat a un desgavell d'opinions i d'actituds incompatibles entre elles? No seria millor proclamar com a principi primer i únic el de l'exacta reglamentació i la ferma obediència de tots a les jerarquies constituïdes? Així ho han pensat molts –com aquell Gran Inquisidor de Dostoyewski– que fan més confiança a l'eficàcia del poder ben conduït que a la força transformadora de Déu en les persones.

Tanmateix, Pau no sembla pensar-ho així. I no és que ell no hagués patit intensament el problema del desgavell provocat en les comunitats per suposats “espirituals”. Però davant d'aquest problema Pau mai no es tornarà enrere ni voldrà apel·lar novament a la llei per superar amb ella els desajustaments causats per pretesos seguidors de l'Esperit.

Per a Pau la solució dels desgavells no és el retorn a la llei, sinó el rigorós discerniment dels carismes de l'Esperit des del principi de la *complementarietat* dels diversos carismes en ordre al bon ésser de l'*edificació* de tot el cos de Crist.

El perill de l'anarquia carismàtica el trobà Pau, sobretot, a la comunitat de Corint. Només cal llegir els capítols 12-14 de la seva primera carta a aquella comunitat per veure com pensava l'Apòstol que s'havia de superar el perill. Davant la diversitat de carismes aparentment contradictoris Pau estableix un principi bàsic: Per bé que hi ha dons diversos l'Esperit és un de sol (12,4). No hi pot haver contradicció entre els dons que vénen d'un únic i mateix Esperit. Si n'hi ha, és que hi ha alguna cosa que no ve de l'Esperit. El segon principi és que, atès que l'Esperit és donat per a l'edificació de la comunitat, els dons de l'Esperit que rep cadascú han de ser en bé de tots (12,8).

És des de la perspectiva del bé del conjunt de la comunitat com s'ha de jutjar el valor dels carismes. Un suposat carisma que porta divisió i destrucció en la comunitat, no podrà considerar-se com a provinent de l'Esperit. Més encara la valoració dels diversos carismes es farà segons el que aportin al bon ésser de la comunitat. Els corintis sembla que apreciaven molt el parlar inintel·ligible en enartament estàtic. Pau els vol desenganyar:

Anheleu els dons veritablement importants! Si jo parlés els llenguatges dels homes i dels àngels..., si tingués el do de profecia..., si tingués una fe que mou muntanyes..., però no

estimés, no seria res... El més important és l'amor (13,1ss).

L'Església ha de reconèixer i respectar la diversitat de carismes, procurant d'harmonitzar-los sobre el criteri de la seva contribució al ben ésser de tot el cos de la comunitat. El valor més important i universal serà sempre el de l'amor. L'Esperit només pot portar a estimar-nos més i millor, però, això sí, amb obres i de veritat.

L'amor que ve de l'Esperit no té fronteres, perquè no és res menys que l'infinit amor de Déu envers tot el món. L'Esperit, que és Déu mateix actiu des del centre dels nostres cors, només ens pot portar a estimar com el mateix Déu estima, és a dir, incondicionalment, gratuïtament.

L'Esperit ens obre així als espais immensos de la justícia i de la caritat sense límits. Per damunt de totes les diferències concretes que es puguin donar entre homes i dones d'aquest món, ha de dominar el sentit de la unitat radical, que els cristians expressem dient que Déu es l'únic Pare de tots, i que tot home/dona hauria de viure amb sentit d'irrenunciable pertinença a una única humanitat.

4. L'ESPERIT, FONT DE VIDA (Els escrits joànics)

L'Evangeli de Joan és un text que fou escrit a les darreries de l'època de composició del Nou Testament. En ell hi trobem com el fruit d'una contemplació sobre el sentit profund de l'experiència de Jesús. No és estrany, doncs, que en aquest escrit hi trobem també profundes intuïcions sobre el que significa el do de l'Esperit.

Tothom recordarà de seguida els importants textos sobre el Paràclit que es troben en l'anomenat discurs de l'últim sopar. Però per comprendre aquests textos en profunditat cal que els situem en el context de moltes altres coses que l'Evangeli de Joan ens diu, a voltes de manera com velada, sobre l'Esperit.

4.1. L'Esperit i la nova vida

El teòleg ortodox S. Boulgakov descobreix al·lusions a l'Esperit ja des del mateix començament del pròleg del quart evangeli: *“En la Paraula hi havia la vida, i la vida era la llum dels homes”* (Jn 1,4). Per al teòleg rus aquí “la Vida” es refereix a l'Esperit vivificant, que reposa eternament sobre el Logos o Paraula de Déu i que ve amb l'encarnació a vivificar els homes⁶. Igualment en el mateix pròleg es diu que la Llei fou donada per Moisès, però *“la gràcia i la veritat vingué per Jesucrist”* (Jn 1,17). Aquest do i gràcia veritable que vingué per Jesucrist i que supera la Llei de Moisès és el do de l'Esperit⁷.

L'evangeli de Joan recorda, igual que els sinòtics, que el Precursor anunciava la novetat de Jesús com la del qui *“us batejarà amb l'Esperit Sant”*. I Jesús explicarà a Nicodem que cal *néixer de dalt*, entrar en una nova vida, per poder entrar en el Regne de Déu; i davant la perplexitat del seu interlocutor, Jesús explica que es tracta de:

néixer de l'aigua i de l'Esperit, ja que només allò que neix de l'Esperit és esperit. L'Esperit bufa d'on vol i sents la seva remor, però no veus d'on ve ni on va. Així passa amb tot el que neix de l'Esperit (Jn 3,3-8).

Aquest tema de la nova vida que ve de l'aigua i de l'Esperit –el baptisme– reapareix una i altra vegada. S'insinua en la promesa a la Samaritana de l'aigua viva que apaga definitivament la set i que salta fins a la vida eterna (Jn 4,14). I és element principal del discurs de la festa dels Tabernacles, quan Jesús clama:

el qui tingui set que vingui, i begui el qui cregui en mi. Del seu si brollaran rius d'aigua viva... L'evangelista comenta: Es referia a l'Esperit que havien de rebre els qui havien de creure en ell, ja que encara no hi havia Esperit atès que Jesús encara no havia estat glorificat (Jn 7,37-39)⁸.

I efectivament, així que fou glorificat, en la primera aparició als apòstols com a ressuscitat, Jesús els declara explícitament que els deixa l'Esperit i s'acomiada dient: *Tal com el Pare m'envià, així us envio jo a vosaltres*. I bufant sobre ells afegí: *Rebeu l'Esperit Sant: als qui perdoneu els pecats els queden perdonats, però als qui els retingueu, els queden retinguts* (Jn 20, 21-23). Jesús ha complert la seva missió: els apòstols l'han de continuar, però no amb les seves pròpies forces, sinó amb el poder de l'Esperit de Jesús, l'únic capaç de purificar el món del seu pecat. Aquesta nova vida que Jesús ens promet per l'aigua i per l'Esperit es realitzarà com una vida de comunió amb Déu en la comunió amb els germans. La nova vida

comporta un nou manament superador de l'antiga Llei:

Aquest és el seu manament, que creguem en el nom del seu Fill Jesucrist i que ens estimem els uns als altres, tal com ell ens ha manat. Els qui guarden els seus manaments estan en Déu, i Déu en ells. I coneixem que està en nosaltres per l'Esperit que ens ha donat (1Jn 3,23-24)⁹.

Això queda prou clar: la nova vida que Jesús vingué a oferir és estar en Déu i que Déu estigui en nosaltres. La condició per això és que ens estimem els uns als altres. Ara bé, principi i garantia d'aquesta nova vida és l'Esperit que ens ha estat donat. L'Esperit ens porta a estimar-nos, i així entrem en comunió amb la vida de Déu mateix. I cal remarcar aquí que aquesta comunió amb Déu mateix és el que Jesús demanà en la pregària suprema del seu últim sopar:

Que tots siguin u, com tu, Pare, estàs en mí i jo en tu. Que també ells estiguin amb nosaltres, perquè el món cregui que tu m'has enviat (Jn 17,21).

Aquest ser u amb el Pare i el Fill –i, conseqüentment ser u amb tots– és el que fa l'Esperit en nosaltres. L'última raó teològica d'això ens la dóna Joan expressant en densa síntesi com només per l'amor podem entrar en comunió amb el Déu que és amor:

Estimem-nos els uns als altres, perquè l'amor ve de Déu; tothom qui estima ha nascut de Déu i coneix Déu. El qui no estima no coneix Déu, perquè Déu és amor (1Jn 4,7-8).

L'únic criteri que estem en la nova vida és l'amor efectiu als germans, la capacitat de comprometre'ns amb ells i per ells com ho féu el mateix Déu en l'encarnació del seu Fill. Només amb aquest criteri, l'Església, les comunitats particulars i els individus podran constatar si estan realment portats per l'Esperit del Déu que és amor.

4.2. El Paràclit que ens porta a la veritat completa

L'evangeli de Joan fou escrit en circumstàncies peculiars. La figura del Jesús històric començava a desdibuixar-se amb els anys i les comunitats havien d'afrontar noves situacions i problemes. Els testimonis directes de la vida i de l'ensenyament de Jesús havien pràcticament desaparegut i sorgien homes que pretenien imposar això o allò en nom de Jesús: “si ell ara visqués el que faria seria això...”.

És a dir, en els ambients joànics començava a presentar-se un problema que segueix essent molt nostre: el de l'adaptació a noves situacions dins la necessària fidelitat a un origen únic i irrenunciable. L'evangeli de Joan sorgeix com l'evangeli de la continuïtat entre l'experiència del Jesús terrenal i la novetat de l'Esperit que ve a l'encontre de situacions noves.

Els textos relatius al Paràclit responen a aquest plantejament: Moltes coses us hauria de dir, però ara no les podríeu suportar. Quan vingui l'Esperit de la veritat, ell us portarà cap a la veritat sencera.(Jn 16,13). La revelació de Jesús és en si mateixa definitiva i total: ell ha manifestat tot el que havia sentit del Pare. Però la intel·ligència adequada, la veritat sencera d'aquesta revelació ha de ser obra de l'Esperit en cada nova conjuntura de l'Església i en la situació existencial de cadascun dels creients.

L'Església ha de mantenir-se fidel a Jesús. És per això que *el Paràclit, l'Esperit Sant que el Pare enviarà en el meu nom us recordarà tot el que jo us he dit (Jn 14,26)*, i us ho farà entendre. Igualment: *L'Esperit de la veritat, que procedeix del Pare i que jo us enviaré des del Pare donarà testimoni de mi (Jn 15,26).*

L'Esperit no és independent de Jesús ni pròpiament afegeix res a l'experiència de Jesús però ens actualitza aquella experiència (ens la “recorda”), ens fa sentir el seu sentit més profund i ens fa veure com ens afecta en cada nova situació. Només des d'una atenció permanent a l'acció sempre renovada de l'Esperit es podran superar les tensions entre el tradicionalisme literal i estèril i la innovació anàrquica. L'Església viu del “record” de Jesús, però ha de ser un record vivificat per l'Esperit, no una tradició morta en què no hi ha més principi que allò de “sempre s'ha fet així”. L'Església no pot pretendre viure ni de “veritats congelades” ni d’“èxits momificats” (K.Rahner).

L'Esperit només pot fer present el que ja estava donat en Jesús; no hi ha lloc pròpiament per a “noves revelacions”, com volen els gnosticismes de tots els temps, sense excloure els nostres. Jesús és la revelació total; però aquesta revelació ha d'incidir concretament en els homes de cada època, ha de “fer-se càrrec de la realitat concreta” –segons el conegut pensament d'I. Ellacuría– per tal de transformar-la segons el voler de Déu.

L'Esperit “que infon la vida” ens urgeix, no sols a no destruir o mermar cap vida concreta, sinó també a respectar el manteniment del “sistema de vida” (biosistema) que és el nostre planeta. L'explotació abusiva i desconsiderada dels recursos per part d'uns grups no és més que una altra forma d'agressió a les possibilitats de vida dels altres, actuals o futurs, que tenen els mateixos drets a gaudir dels béns de la creació. És evident que el correcte plantejament i solució dels problemes ecològics serà un dels grans reptes del segle XXI; i els cristians, a més de les raons generals que es puguin oferir, hem d'aportar-hi també el que ens ve donat per la nostra fe en el Déu creador i salvador del món. Pecar contra la terra és també pecar contra l'Esperit de Déu¹⁰.

5. CONCLUSIÓ

L'Església ha de viure de l'Esperit, “que és Senyor i infon la vida”. De Joan XXIII es diu que comunicava als seus familiars que la seva màxima preocupació era estar atent al que l'Esperit pogués demanar a l'Església.

Aquesta hauria de ser la màxima preocupació no només de les jerarquies, sinó de tot cristià, cada un des del seu propi lloc.

5.1. L'Esperit en l'Església

Es dona a vegades la idea que l'Esperit actua només o principalment en les jerarquies, garantint el seu magisteri i inspirant-los les iniciatives que calgui prendre. Aquesta idea és simplement falsa, per bé que molt estesa: els simples fidels l'adopten fàcilment, ja que fomenta la natural tendència a la passivitat i a la peresa; i les jerarquies sovint poden fomentar-la, més o menys inconscientment, ja que enforteix la seva autoritat i els evita problemes. El P. K. Rahner ho expressava així en un text escrit en ocasió de la convocatòria del Concili Vaticà II:

“Hom pot rebre la impressió que tota acció salvífica a l'Església és portada a terme per Déu exclusivament a través de la jerarquia. Aquesta fóra una concepció totalitària de l'Església, que no correspon a la veritat catòlica, però que troba ressò en molts caps. Seria una simple heretgia sostenir que Déu opera en Crist i en la seva Església exclusivament a través de l'acció de la jerarquia. Déu no ha dimitit en la seva Església a favor d'ella.

L'Esperit no bufa de tal manera que la seva acció comenci sempre per les autoritats eclesiàstiques supremes. Existeixen efectes carismàtics de l'Esperit que consisteixen en nous coneixements i noves formes de vida cristiana orientades cap a decisions noves, de les quals depèn l'avenç del Regne de Déu. Són efectes de l'Esperit que apareixen en l'Església on l'Esperit vol. Ell també pot concedir una tasca, gran o petita, per al Regne de Déu als pobres i als petits, a les dones i als nens, a qualsevol membre no jeràrquic de l'Església.

Els jerarques, certament, han d'examinar l'obra de l'Esperit en els carismàtics, mitjançant el carisma del discerniment d'esperits (i, hi afegim nosaltres, el del govern). Han de regular-la i orientar-la a la utilitat de l'Església. Però la jerarquia mai no ha de donar a entendre, ni veladament ni obertament, que posseeix l'Esperit d'una manera autònoma i exclusiva en l'Església, i que els membres no jeràrquics són simples excecutors d'ordres i impulsos que provenguin de la jerarquia i només d'ella.

L'Església no és un estat totalitari en l'esfera religiosa. Ni és correcte insinuar que tot funcionaria en l'Església d'una manera òptima, si tot fos institucionalitzat al màxim, o si l'obediència fos la virtut que substituís plenament totes les altres, fins i tot la iniciativa personal, la recerca particular de l'impuls de l'Esperit, la pròpia responsabilitat i, en una paraula, el carisma particular rebut immediatament de Déu”¹¹.

Evidentment, no es pot tractar de menystenir ni en el més mínim el paper propi de la jerarquia, que és imprescindible y decisiu per voluntat de Crist i del mateix Esperit. Es tracta que la jerarquia no anul·li totes les altres funcions de l'Església. Es tracta de preservar i fomentar, com volia Pau, els diferents carismes que, amb la deguda coordinació, subordinació i complementarietat, són necessaris per al ple vigor de la vida de la comunitat. Ni els simples fidels han de cedir a la temptació d'escapolir-se de les responsabilitats que pugui exigir la fidelitat a l'Esperit, ni les jerarquies han de consentir en la temptació d'evitar-se problemes sufocant tot allò que no quadri amb els seus projectes o prejudicis.

Com hem dit, ja en temps de Pau el problema del conflicte de carismes es féu sentir ben agudament. Però la solució de Pau no fou la de l'autoritarisme, sinó la d'instar a un serè discerniment des de la humilitat i la voluntat de fidelitat a un mateix Esperit, que no es pot contradir. Els possibles excessos de suposats carismàtics o o anàrquics no ens autoritzen a consagrar actituds autoritàries i exclusivistes que pràcticament tancarien les portes a l'acció vivificadora i renovadora de l'Esperit.

A vegades hom té la impressió que la llanguidesa de la vida cristiana de les comunitats pot tenir el seu origen, almenys en part, en el fet que no acabem de posar-nos tots, els de dalt i els de baix, en l'actitud de buscar abans de tot ser fidels a l'Esperit, en perenne discerniment humil, sacrificat, pacient i lliure de prejudicis. La convicció de fe que l'Esperit segueix essent enviat contínuament per vigoritzar la vida de l'Església hauria d'obrir-nos a la creativitat activa.

5.2. L'Esperit i l'esperança cristiana

El qui creu en l'Esperit no es pot abandonar a la passivitat resignada o a la desesperança, ni tan sols en els contextos aparentment més negatius. Ho diré amb unes belles paraules del Cardenal Suenens:

“Sóc un home d'esperança perquè crec que Déu és nou cada matí. Perquè crec que ell crea el món en aquest mateix instant. No el va crear en un passat llunyà, ni l'ha perdut de vista des d'aleshores. El crea ara: cal, doncs, que estiguem disposats a esperar l'inesperat de Déu. Els camins de la Providència són habitualment sorprenents. No som presoners d'algun determinisme, ni dels ombrívols pronòstics dels sociòlegs. Déu és aquí, prop nostre, imprevisible i amant.

Sóc un home d'esperança, i no per raons humanes o per optimisme natural, sinó simplement perquè crec que l'Esperit Sant actua en l'Església i en el món, fins i tot allà on és ignorat.

Sóc un home d'esperança perquè crec que l'Esperit Sant és sempre Esperit creador. Cada matí dona, a qui el sap acollir, una llibertat fresca i una nova provisió de goig i de confiança.

Jo crec en les sorpreses de l'Esperit Sant. El Concili en va ser una, i el Papa Joan, també. Era quelcom que no esperàvem. Qui gosaria dir que la imaginació i l'amor de Déu s'han esgotat? Esperar és un deure, no un luxe. Esperar no és somniar. És el mitjà de transformar els somnis en realitat. Feliços els qui tenen l'audàcia de somniar i d'estar disposats a pagar un preu a fi que els seus somnis puguin fer-se realitat en la història dels homes.” Card. Suenens, ¿Hacia un nuevo Pentecostés?, Bilbao, 1968.

La profunda raó de l'esperança cristiana ens l'indica Jon Sobrino escrivint des de la tràgica situació de mort d'El Salvador. Creure que l'Esperit està en l'Església, diu, “és la forma d'afirmar que la història dels homes és la història de Déu, i que la història de Déu és la història dels homes”¹².

5.3. L'Esperit vol salvar aquest món

Creure en l'Esperit és creure en un Déu que no pot resignar-se a abandonar aquest món a la seva desgràcia i que no es limita a actuar-hi en algun moment privilegiat, como ara el de la creació o el de l'encarnació. Déu no mira el món com de lluny, sinó que hi està actuant sempre salvíficament amb la perenne acció del seu Esperit en els cors dels homes.

Aquesta fe en la presència i acció de l'Esperit que infon la vida ens obliga a pensar la salvació, no com quelcom que ha de realitzar-se només en un més enllà escatològic, sinó que ha de ser ja perceptible des d'ara com alliberament dels homes en la nostra història. Creiem en

la paraula de Jesús que l'Esperit ens és donat ja aquí, en aquest món nostre. La “gràcia” és realitat salvífica ja en la nostra història, no mera promesa de futur.

Si en la nostra història concreta no hi hagués indicis reals i eficaços de salvació i d'alliberament, hauríem de concloure, o bé que no ha vingut l'Esperit, o bé que és impotent per a salvar el món –coses inacceptables des de l'òptica de la fe cristiana–, o bé que nosaltres ens hem tancat a l'acció de l'Esperit –és a dir, estem “pecant contra l'Esperit Sant”– i no tenim remissió¹³.

NOTES

1. El Cardenal J. Ratzinger afirmà en el Congrés Eucarístic de Bolonia (25 Sept. 1997), parlant de la revisió de la condemna de Giordano Bruno: *hem de ser conscients que l'Església com a institució experimenta la temptació de transformar-se en un estat que persegueix els seus enemics*. Hi hagué fidels que s'escandalitzaren d'aquestes paraules i els diaris catòlics les suprimiren. Hi ha qui creu que no es pot admetre que l'Església falti o s'equivoqui: certament no s'equivocarà l'Església com a tal en coses essencials per a la salvació; però els eclesiàstics –i tots els fidels– prou que es poden equivocar i faltar en judicis i decisions concretes. I tots hem d'estar disposats a reconèixer-ho i reparar-ho quan es pugui. (Cf. El País, 5 nov. 97, pág.11)

2. Alguns han mantingut que els Fets dels Apòstols propugnaven un veritable comunisme *avant la lettre*, negador de tot dret de propietat. Però sembla que en les comunitats primitives no es negava pròpiament aquest dret, però sí que s'exigia l'efectiva disponibilitat d'ús de tot en favor dels més necessitats.

3. Sobre això fóra bo rellegir el *Decret sobre l'Apostolat dels laics* del Concili Vaticà II. Vegeu, per exemple, el que diu en el n. 3: *L'Esperit Sant ... dóna també als fidels dons particulars "distribuint-los a cadascun, un per un, tal com ell vol" (1Cor 12,11) ... Pel fet d'haver rebut algun d'aquests carismes, ni que sigui el més humil, se'n deriva per a cadascun dels fidels el dret i el deure d'exercir-lo, al si de l'Església i del món, pel bé dels homes i l'edificació de l'Església, en la llibertat de l'Esperit Sant, "que bufa allà on vol" (Jn 3,8), i en comunió constant amb els seus germans en Crist, particularment amb els seus pastors als qui pertany de jutjar l'autenticitat d'aquests dons i el seu exercici ordenat; no, ben cert, que hagin d'extingir l'Esperit, sinó per examinar-ho tot i retenir el que és bo (cf. 1Tes 5, 12-21).*

4. Sobre aquest tema es bo rellegir el llibre de Y.M. Congar, *Si sois mis Testigos*. Barcelona, Estela, 1960.

5. Mons. J.R. Quinn, arquebisbe emèrit de S. Francisco, ho deia així: *Qui pot contradir el fet que, en la nostra Església, la preocupació per la disciplina preval avui sobre l'exigència de discerniment?* Cf. *Documents d'Església* n. 674 (15.04.97), pág. 254

6. Vegeu textos paral·lels. Jn 5,26: *Així com el Pare té vida en si mateix, així també ha donat al Fill tenir vida en si mateix*; Jn 6,63, final del discurs del pa de vida: *És l'Esperit el qui dóna vida; la carn no serveix de res. Les paraules que us he dit són Esperit i són Vida*.

7. Cf. S. Boulgakov, *Le paraclète*. Paris, 1946, pp.155-156.

8. Vegeu també el final d'aquesta secció: *Aquell que Déu ha enviat parla les paraules de Déu, perquè Déu li dóna l'Esperit sense mesura. El Pare estima el Fill i ho posa tot a les seves mans. El qui creu en el Fill té vida eterna...*

9. Cf. Jn 14,23: *Qui m'estima, guardarà la meua paraula; el meu Pare l'estimarà i vindrem a fer estada en ell. Aquest fer estada és el que realitza l'Esperit del Pare i del Fill en nosaltres.*

10. Podeu veure sobre això les lúcides consideracions de L. Boff en la seva obra recent *Grito de los pobres, grito de la tierra*.

11. *Teología del Concilio*, segons la versió de *Selecciones de Teología*, vol 1, nº3, (1962) p.135. En aquest mateix número, p.41, es cita un text anàleg de Y. de Montcheuil: "La iniciativa reconeguda al cristià no és una simple concessió a la seva necessitat d'independència..., és quelcom que se li exigeix. Cal que es posi al servei de Crist igualment amb la seva iniciativa que amb la seva independència. Si es considera una falta no sotmetre's a les ordres donades, també ho és no emprendre dins de l'Església i per a l'Església tot allò de què som capaços... És més fàcil romandre en obediència quan s'espera passivament sense intentar res, que renunciar per imitació de l'autoritat, a tot allò que s'ha començat... La

iniciativa dels cristians és un element normal en la vida de l'Església. Quan falta, hi ha en l'Església una funció que no va bé, i l'acció de la jerarquia, per atenta que sigui, no la pot suplir del tot”.

12. J. Sobrino en: AA.VV. *Cruz y resurrección*, México, CRT, 1978, p.153.

13. Cf. A. González. *Trinidad y Liberación*. San Salvador, UCA 1994, pp. 92-93.

espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>
maig 1998